

Зоран НАЦЕВ

ПРИСТАПИ ВО ОДБРАНАТА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Одбранбената, безбедносната и заштитната проблематика на одделна држава и пошироко, во основа е предмет на проучување на стручњаците од различни области. Но, во времето во кое живееме, таа сè повеќе е во фокусот на интересирањето на пошироката јавност, од различни аспекти. Особена заслуга за тоа имаат електронските медиуми кои сликите на убивањето, разурнувањето и страдањето од различни меридијани многу успешно им ги "сервираат" на луѓето од планетава, речиси катадневно, во чиста форма, "ексклузивно", "атрактивно". За жал тоа е дел од нашата реалност што го потврдува правилото дека силата, особено воената, оди "рака под рака" со цивилизацискиот развој, успевајќи беспрекорно да се приспособи и да го трансформира својот вид и облик на манифестирање на конкретно време. Веќе нема илузии дека живееме во период кога прашањата на мирот и војната стануваат неделиви врз основа на територијална, расна, верска и национална припадност на луѓето.

Република Македонија како дел од светската заедница, а во рамките на своите реални можности, нужно мора да партиципира во настојувањата да надвлее концептот на соработка и пријателство над силата и доминацијата. Без оглед што не сме членови на клубот на големите сили, чии глас во меѓународните односи главно значи и конечно решение, постојат определени релевантни индикатори кои говорат дека не сме толку безначајни, барем во регионот. Потврда за тоа се определените историски искуства, а особено новосоздаденото сознание и уверување кај пошироката заедница за значењето на Македонија како субјект во присутната регионална (балканска) криза, сублимирана во слоганот "стабилна Македонија, стабилен Балкан, стабилна Европа". Колку тоа да ни звучи важно и респективно, сепак тоа не нè прави спокојни, особено во случај да се направи обид за негација на таквата состојба. Можеме ли и колку, ние самите да го елиминираме тоа фамозно "не" пред искажаниот слоган и што ако се најдеме во ситуација да го почувствуваме виорот на војната на нашиот простор. Имено, разновидни варијанти на "партнерство, туторство, заштитништво, заедништво, спонзорство, постоење на голем брат и др." во одбраната колку и да е значајно и полезно, не секогаш се сигурна

гаранција за елиминирање на агресијата или за успешно спротиставување. Современите војни покажуваат дека овие варијанти на соработка со посилни, главно успеваат ако сте готови да излезете на првата борбена линија "гради в гради" со противникот, а "големиот брат" ви е зад грб (релативно безбеден), во функција на логистички, дистанционен или консултативно-инструкторски партнер и сл. Цената на замената на местата во денешни услови, а најверојатно и во иднина, ретко која држава е готова да ја плати, особено ако станува збор за релативно неатрактивни економски и политички подрачја, надвор од непосредниот национален интерес на одделни држави. Како и да се гледаат работите, во основа го сакале ние тоа или не, базична платформа во сите комбинаторики околу создавањето услови за безбедно живеење треба да ни биде сопствениот одбранбено-заштитен систем, високо корелативен со мерки кои би се преземале на надворешен план.

Нашата одбранбена стварност

Веднаш мора да се нагласи дека документ под наслов "Основи на политиката и доктрината на одбрана на Република Македонија" или со сличен наслов и содржина во Републикава нема! Односно, сеуште од страна на највисоките органи на власта на е промовирана официјалната политика во областа на одбраната во вид на пишуван, комплексен доктринарен документ. При тоа, не може да се каже дека отсуствува политички однос кон дел од прашањата во сферата на одбраната. Имено, Уставот и Законот за одбраната се нормативно-правни документи во кои се вградени и соодветно операционализирани некои од основите на политиката и доктрината на одбраната. Дел од определбите се во чиста и препознатлива форма, додека другите можат да се извечат од повеќе определби и тоа само делумно.

Творците на Законот за одбраната морале да вложат извонредно голем творечки труд, во услови на делумно дефинирианиот политички однос кон одбраната, при неопределени размери на ангажирањето на општеството во одбраната и во услови на суштински и недоволно дефинирани промени на општествените основи на одбраната, да инаугурираат систем на одбрана врз база на низа хипотетички одредници. При тоа, очигледно е дека во рамките на можното и оправданото, максимално се потпреле врз дотогашните федерални решенија кои ги исчистиле од идеолошко-политичките конотации, ги трансформирале и прилагодиле кон новонастанатите промени и потребите на Република Македонија, утврдувајќи притоа и нови решенија.

Може да се најдат мотивите и причините зошто токму така е пристапено кон моделирањето на системот на одбрана и заштита. Претпоставуваме дека креаторите на решенијата во одбраната, под силен притисок на потребата од брзо реструктурирање и прилагодување кон новото време и услови во кои се најде Републикава го одбрале

патот кој значи максимално прилагодување на претходните решенија кон новонастанатата ситуација.

Имено, како што е познато Законот за одбрана и подзаконските акти кои произлегоа од него, се изготвувани во фаза на осамостојување на Републиката, а воената закана беше наш "природен" амбиент на работење. Сето тоа влијаеше да се детерминира пристап во организирањето на одбраната со цел тој да биде во функција на активирање на дотогашните елементи без поголеми потреси и тешкотии. Гледано од тој аспект, можеби е оправдано што "старата" организација и натаму продолжува да опстојува. Најверојатно се раководело според поговорката "не го затрупувај стариот бунар додека не ископаш нов". Всушност, идејата била да се овозможи да функционираат суштествените елементи од системот, со поставки кои на определен начин ги антиципираат идните насоки во развојот на одбраната. Меѓутоа, разработката на тие т.н. "визионерски елементи и доосмислувањето на новите решенија не се остваруваат во насоки и со динамика која се очекуваше. Како "нормален" продукт на таквата состојба, по тригодишен период на површина излегоа во препознатлив облик сите системски пропусти во одбраната. Најизразени промашувања и проблематични решенија се во делот кој се однесува на структурирањето на елементите на системот, во поглед на видовското и родовското димензионирање на АРМ, на планот на структурирањето на системот на управувањето и командувањето, во сферата на школувањето на старешината и др.

Врз основа на сегашната состојба во одбраната, објективните можности, искуствата и тенденциите во развојот на оваа дејност во други држави, а со почитување на елементите кои имаат универзално и општоцивилизациско значење, ќе ги посочиме нашите видувања во врска со фундаменталните определби на одбраната на Републиката. Нив ќе ги презентираме во вид на ставови, без подлабока елаборација, поради ограниченоста на просторот.

Идентификацијата на одбранбено-доктринарните ставови ги вршеме низ призма и акцептирање на следниве барања:

а) Одбранбената доктрина на Републикава своите фундаменти мора да ги изнаоѓа во вкупното досегашно искуство на военото организирање на македонскиот народ;

б) Одбранбената доктрина секогаш мора да биде насочена кон иднината, да ги уважува современите достигнувања на нашата држава во сите области на општествено-политичко живеење, да биде отворена за секаков вид промени, да го следи развојот на воениот фактор во непосредното окружување и во светот;

в) Во граници на објективно можното да се следат и вградуваат светските искуства во подготвувањето за одбрана, на научно-теоретски и практичен план, водејќи сметка доктринарниот пристап да биде одраз на нашата стварност прилагодена на нашите услови и достигнувања во материјална, културна и општо-цивилизациска смисла, со високо ниво на конзистентност и временска опстојчивост.

Во основа моделот на одбраната на Република Македонија би требало да се потпира врз три носечки фундаменти:

- вооружени сили,
- цивилна одбрана, и
- вклучување во колективните системи на одбрана (безбедност).

Според нашитевидувања, основните доктринарни ставови во однос на одбраната на Република Македонија би биле следниве:

1. Мирољубивиот и антимилиитаристички карактер на доктрината за одбрана би биле трајна определба и заложба;

2. Одбранбените подготовки мораат примарно да бидат во функција на одвраќање од агресија од било кој бид, но исто така, доколку до агресија дојде, мораат да се обезбедат услови за успешно водење на вооружена борба и отпор. Оваа определба не се остварува сама посебе, туку бара разработка на извонредно голем број активности и мерки во рамките на внатрешната и надворешната политика кои би придонеле агресијата да биде помалку веројатна. Со таа цел особено е значајно да се разработат воено одбранбените аспекти на нашата политичка, економска, дипломатска и психолошко-пропагандна стратегија, вклучувањето во колективните механизми и системи на безбедност, изградба на високо професионални и функционални вооружени сили, соодветно вооружени и опремени и функционалниот развој на цивилната одбрана.

3. Одбраната на Република Македонија мора, пред сè, да се потпира врз сопствените сили. Но реално, оваа определба има свој дофат и лимит, како во задоволувањето на потребите на вооружените сили, така и за други одбранбени потреби. Оттаму, нужно ќе мора да бидеме упатени кон пријателските, па и сојузничките држави.

4. Концепцискиот приод кон одбраната би се изградувал врз теоретските и практичните сознанија за одбрана на "малите земји", проектиран за водење на одбранбена војна, за зачувување на суверенитетот, територијалниот интегритет и независноста, а со цел преживување на граѓаните, државата и нејзините институции.

5. Основен носител на оружената борба би била АРМ со својот активен и резервен состав. Пополнувањето на оружените сили би требало да се врши на комбиниран начин: професионално, доброволно и обврзно од регрутниот контингент, при што јадрото би го сочинувале професионалните војници.

6. Континуираното подготвување за преземање заштитни мерки во најширока смисла треба да биде една од приоритетните задачи. Имено, квантитативната димензија на човечкиот фактор во димензионирањето и проектирањето на одбранбените сили, а особено на вооружената компонента, е објективно лимитирана. Оттаму нашиот успех во одбраната и опстанокот директно зависи од степенот на зачувувањето на живата сила. Релативната инфериорност во бројноста и чувствителноста на загуби треба да се компензира преку изградба на квалитативните димензии на човечкиот фактор.

7. Воспитувањето и образованието на младите генерации во функција на создавање одбранбено-заштитна култура би требало да претставува континуирана заложба со цел јакнење на "одбранбениот дух". Со тоа дефетизмот, спремноста за колаборативно однесување и пасивноста би се потиснале во подносливи рамки.

8. Аспирациите на дел од соседите кон Република Македонија најверојатно не би можеле да се остварат со изолирана-поединечна класична агресија, пред сè поради пошироките импликации кои би настанале со тој чин. Оттаму е реално да се претпостави дека евентуалната реализација на агресивните цели би се вршела со примена на најразлични облици на специјално дејствување (специјална војна), за чие попречување континуирано би се спроведувале мерки за заштита и за нивно елиминирање.

9. Ако евентуално некој од соседите сепак се одлучи за поединечна агресија врз Република Македонија, односот на силите би бил во негова полза. Но, цениме дека ниту една од соседните држави нема вооружена сила со која би остварила висок степен на подолгорочна контрола на нашата триторија и апсолутно би го пасивизирала отпорот. Отпорот е можен и реално остварлив и во услови кога агресорот ќе ја мине "граничната линија" и навлезе длабоко во територијата на Републиката, при што преовладувачкиот облик на водење вооружена борба би бил во сообразност со ситуацијата, со можноста за еластично прилагодување на воената организација и на облиците га дејствување кон новонастанатите услови и состојби, со основна цел постапно менување на односите на силите.

Ќе искажеме определени видувања по однос на прашањата за демилитаризација, неутралноста и партнерството за мир како можни варијанти на одбранбено-безбедносниот статус на Република Македонија во меѓународната заедница.

Демилитаризација

Идејата за демилитаризација на Република Македонија, како еден од можните патишта за остварување на одбранбено-безбедносната политика е пласирана во јавноста во почетокот на самостојноста на нашата држава. Таа ги заинтригира луѓето, но не најде на голем број приврзаници и следбеници. Причините беа различни, а од искажувањето што следи, може да се насети дел од нив.

Демилитаризацијата може да се разгледува како процес или како конечна состојба. Ако се разгледува како процес, тогаш конкретните активности во нејзиното остварување би го опфатило следново: намалување на бројот на војниците и оружјето; намалување на буџетот за одбрана; минимизирање на влијанието на воената структура во политичкиот живот; инаугурирање на безбедносната политика преку која би се вршело постепено намалување и замена на воениот фактор со цивилно одбранбени, мировни и дипломатски активности.

Демилитаризацијата како конечна состојба, подразбира наполно укинување на војската и воените институции, престанок со вооружување и промена на сопственикот на воените објекти и имот, укинување на воената индустрија (наменското производство), напуштање на воени (насилни) мисловни идеи во секојдневното живеење и др.

Посматрајќи ја демилитаризацијата како можност во Република Македонија во варијантата - крајна состојба, објективно се отвораат низа политички и безбедносни дилеми. Тие во крајна линија се сведуваат на прашањето како демилитаризацијата во комбинација со невоени безбедносни мерки би можела да ја гарантира безбедноста на државата? Според наши и другивидувања, тоа е условено од исполнувањето на следниве услови:

- релативно мирен и по нас поволен расплет на ЈУ кризата;
- признат статус на државноста на Република Македонија;
- меѓународно признавање на Република Македонија и соодветна меѓународно-правна безбедност (меѓународни договори, членство во меѓународни организации);
- склучување договори за ненапаѓање;
 - намалување на вооружувањето, пред сè на локалното и регионално ниво;
 - цената на чинењето на одржувањето на состојбата на демилитаризацијата да биде релативно ниска;
 - адекватна преквалификација и инкорпорирање на воениот персонал во цивилни структури;
 - меѓународно признавање и меѓународно-правно санкционирање на статусот на демилитаризација.

Едностраното прогласување на демилитаризацијата во Република Македонија, практично нема шанси да ја осигура безбедноста, особено ако државата не е адекватно признат меѓународен субјект и нема минимални гаранции за нејзината безбедност. Во случај демилитаризацијата да стане процес на локално, регионално и светско ниво, нашите чекори на овој план би требало да се усогласуваат со другите земји од нашето потесно и пошироко окружување. Но треба да се има предвид дека најголем број држави во светот се стремат кон намалување на вооружувањето, а не кон разоружување, односно кон контролата на истото, а не кон негово уништување.

Неутралност

Станува збор за идеја која била доста популарна во минатото а степенот на нејзиното реализирање во одделни земји варираше во смисла на остварениот континуитет и времетраењето. Кај нас таа полека влегува во кругот на темите за кои се размислува и разговара во стручните и интелектуалните средини. Станува збор за мошне примамлива надворешно-политичка ориентација и положба на некоја земја гледано пред сè од одбранбено-безбедносен аспект.

Во што е суштината на неутралноста? Една држава се смета за неутрална ако во некој вооружен судир меѓу државите не презема никакво учество. Неутралноста на државите е регулирано со меѓународното право и за неутралните држави, како и за завојуваните страни, постојат определени права и обврски. Се разликуваат неколку видови неутралност, како што се: трајна (вечна) и привремена; делумна и општа; доброволна и договорена; перфектна и квалификувана. Ке говориме само за трајната неутралност, додека другите варијанти, иако интересни, ќе ги оставиме настрана.

Трајно неутрални се оние држави кои однапред изјавиле дека нема да учествуваат во каков и да е оружен судир, при што другите држави го прифатиле тој став. Значи, услов за основање статус на неутрална држава е еднострана изјава на државата дека се определила за статус на постојана неутралност и договор со кој другите држави изјавуваат дека ја признаваат или гарантираат таквата неутралност на односната држава. Денес за постојано неутрални држави се сметаат Швајцарија и Австрија.

Постојаната неутралност ја обврзува земјата да не стапува во војна освен во самоодбрана. Државата е обврзана строго да ги почитува правилата за неучество во војна меѓу другите држави, како и да не учествува во меѓународните воени акции. Забрането им е во мир да водат политика насочена кон замешување во воен судир, не може да склучи никакви сојузи (офанзивни или дефанзивни), не може да ја гарантира неутралноста на други држави. Не смее да дозволи создавање воени бази на својата територија, премин на трупите на странските завојувани страни, прелетување на авијацијата. Има право да стапи во војна доколку е нападната и со оружје да ја брани својата неутралност. Тоа подразбира да има своја армија и да врши подготовки во функција на одбрана на неутралноста и државата.

Во полза на докомплетирањето на суштината на неутралноста, ќе ги посочиме образложенијата на Б. Крајски, изнесени во неговата брошура за австриската неутралност по однос на одбраната и напорите кои се вложуваат на тој план. Имено, според него одбраната се изградува заради следново:

- да се спречат големите сили или коалиции во своите стратегиски замисли и планови да ги гледаат неутралните земји како да им припаѓаат на нивните оперативни подрачја;

- воениот потенцијал на неутралните земји треба и големите сили да ги наведе на размислување за тоа дали им се исплатува нападот;

- за помалите земји да ја изгубат волјата за некоја авантура во однос на неутралната земја која се наоѓа меѓу нив;

- ефикасната одбранбена организација за време на мирот и на малите неутрални земји им пружа меѓународен углед кој не е за потценување и кој се смета за доказ за тоа какви жртви се готови да поднесат нејзините граѓани за зачувување на независноста и неутралноста.

Посебно прашање е дали и во која мерка, теоретски и практично, можат да се синхронизираат неутралноста и колективната безбедност и во која мерка може да се смета дека постојаната неутралност во денешни услови придонесува за остварување на начелата и целите на светската организација (ООН). По однос на посоченото има различни погледи но во основа целите на неутралноста и на оние утврдени со Повелбата на ООН не се дисфункционални. Друга работа е како и на кој начин може да се оствари компатибилноста на институцијата на неутралноста со меѓународната организација, за што повеќе може да се види во литературата за меѓународното воено право.

Ако Република Македонија се определи за неутралност, уважувајќи ги вкупните состојби во регионот и пошироко, реално е да се претпостави дека патот до стекнувањето на посакуваната цел ќе биде мошне трнлив, неизвесен а можеби и предолг. Имено, потребно е да се стекнат и создадат општи и конкретни predispositions за остварување на оваа определба. Во крајна линија, во периодот на спроведување на активностите со цел стекнување неутралност, нужно е остварување соодветен одбранбено-заштитен систем. Тој од една страна би бил во функција на создавање основни услови за мирно и безбедно живеење на граѓаните на Републиката, нужна платформа за градење пристап за остварување на крајната цел, а од друга, тоа е еден од суштествените услови за задржување и одбрана на статусот на неутралноста. Интересот на големите сили во овој простор, фактичкото присуство на странските трупи на нашата почва, може одлучувачки да влијае оваа варијанта да остане само на ниво на посакувана цел без адекватна поддршка од пошироката меѓународна заедница.

Партнерство за мир

Иницијативата "Партнерство за мир", креирана од заменикот на државниот секретар за одбрана на САД Строут Талбот, за прв пат е промовирана во октомври 1993 година на состанокот на министрите за одбрана на земјите членки на НАТО. На Самитот на шефовите на држави, влади на земјите членки на Северноатлантскиот сојуз, одржан на 10 и 11 јануари 1994 година таа е конкретизирана во вид на посебна точка (13) во тогаш усвоениот документ. Имено, во таа точка се вели: "Ние се одлучивме да покренеме непосредна и практична програма која ќе ги трансформира односите меѓу НАТО и земјите учесници на програмата. Новата програма оди понатаму од дијалогот и соработката кон вистинско партнерство "Партнерство за мир". Ги повикуваме другите држави, кои учествуваат во Советот за северноатлантската соработка и другите земји на КЕБС способни и готови да придонесат за таа програма, да ни се придружат во тоа партнерство. Активното партнерство за мир ќе има значајна улога во евентуалниот процес за проширување на НАТО."

Надвладува мислењето дека Партнерството за мир се појави како нужна реакција на остварените и присутните промени во идеолошко-политичката, економската и воената сфера, пред сè, во Источна Европа, при што НАТО се најде во дилема дали воопшто да постои и во која насока да се трансформира. Со распаѓот на Советската империја и социјалистичкиот лагер, довчерашните реалсоцијалистички земји, останувајќи без својот моќен партнер, а подучени и застрашени повеќе од сеништата на минатото отколку од реалната опасност на својот доскорешен сојузник, ги интензивираа барањата за приклучување кон безбедносен чадор. Најпримамлива варијанта, без конкуренција, е приклучувањето во НАТО, кој од своја страна, таквите притисоци упорно и флексибилно настојува да ги амортизира по пат на одложување на приемот.

Во почетокот релативно лесно можеше да се амортизира таквиот притисок, но кога бројот на земјите кои бараат прием се зголеми на повеќе десетици, не можеше да помогне ниту од пред две години формираниот Совет за северноатлантска соработка кој треба да ги подготви идните членови - стажанти за во НАТО. "Излезот" е најден во иницијативата "Партнерство за мир" како "нова форма за перспективно блиски односи" со земјите од Источна Европа. Со ова решение, се урнати илузиите на многу земји за рамноправно членство во алијансата. По првичната огорченост од фактичката ситуација и непријатното "приземјување" на најагилните земји, сепак мора да се прифати она што е понудено.

Промоторите на Партнерството, моделирале проект за кој, во основа, се смета дека ќе овозможи ширење и интензивирање на политичката и воената соработка во Европа, со што би се зголемила стабилноста, би се намалила заканата за мирот и би се зацврстиле односите. Тоа се предвидува да се оствари преку повикување на учество на партнерите за мир во политичките и воените тела на НАТО заради партнерски активности, потоа со остварување јавност во работата на воените буџети преку унапредување на контролата над воените министерства, со изведување заеднички вежби и планирање на заедничка одбрана. Но, да ја видиме и другата страна на Партнерството.

Имено, со членување во Партнерството не се обезбедуваат гаранции дека Алијансата веднаш и целосно ќе помогне во одбраната на некој придружен член доколку биде напаѓан, а тоа всушност е основен мотив и мамка за влегување под чадорот на НАТО. Треба да се има предвид и фактот дека НАТО е оформен заради безбедност, неговата цел е да се спротисти на опасноста која може да се дефинира. Заедничкото воено планирање во рамките на Партнерството е практично цел само за себе, тоа не претпоставува каква и да е конкретна опасност, со него билатерално се занимава НАТО и секој партнер одделно. Атлантскиот сојуз претпоставува дека опасноста му се заканува надвор од зоната на организацијата, додека Партнерството настојува да ги

неутрализира заканите внатре во својата зона преку афирмирање на добрите намери. Во таа смисла е мошне индикативна изјавата на Б. Клинтон дека "Партнерството не се занимава со безбедноста, туку со помирување . . . обединување на слободни и независни земји по нивна сопствена волја" или пак на Џ. Мејдор кој вели дека Партнерството претставува "еволутивен интервал на приспособување за прием во НАТО што ќе трае минимум пет години".

Ако се гледа од овој агол, со овој договор САД и сојузниците го одложуваат приемот на нови земји во Алијансата, ја зачувуваат нејзината физиономија и функции, создаваат простор за контрола на воените капацитети на државите, создаваат претпоставки за унификација на воените системи според сопствени модели и отвораат врата за својата воена технологија и, што е особено битно, остваруваат компромис со Русија.

Оваа идеја допрва треба да заживее во практиката и најверојатно ќе се постигнат извесни резултати во поглед на подигањето на нивото на безбедност во Европа. Односно, реализацијата и функционирањето на Партнерството ќе ја потврди или демантира оправданоста на концептот, при што е евидентен скептицизмот кога станува збор за иднината на иницијативата.

Република Македонија не би требало да има дилеми во однос на најзино членување, без оглед на присутните котроверзи во врска со Партнерството. Имено, членувањето најверојатно ќе придонесе за создавање порелаксирани безбедносни состојби од постојната во земјава и окружувањето, ќе фати чекор со другите во редот пред вратата на НАТО, ќе овозможи наше поактивно одбранбено-безбедносно ангажирање и ќе создаде простор за покомотен пристап на САД во остварувањето на веќе евидентните намери и интереси за овој простор, во степен кој ќе биде компатибилен со нашите напори за создавање пореспективен безбедносен амбиент. Играта треба да се игра, а "победниците" кои ќе се најдат од другата страна на вратата на НАТО најверојатно ќе можат да се набројат на прстите од едната рака. Дали ние ќе успееме во тој натпревар, по сè изгледа, повеќе зависи од другите отколку од нас самите, без оглед на сопствените постигнувања на одбранбено-заштитен план.

ЛИТЕРАТУРА

1. Беговић А., Концепција и систем ОНО и ДСЗ, Пословна политика, Београд, 1989.
2. Вучинић М., Увод у систем народне одбране, ВИЗ, Београд, 1978.
3. Гоцевски Т., Основи, суштина и карактеристиките на системот на ОНО и ОСЗ, НИО Студентски збор, Скопје, 1990.
4. Гоцевски Т., Одбраната на Македонија НИО Студентски збор, Скопје, 1992.
5. Гоцевски Т., Неутрална Македонија - од визија до стварност, Македонска ризница, Куманово, 1995.
6. Група автори, Одбрана и заштита, НИО Студентски збор, Скопје, 1994.
7. Мелон К. и др., Неоружани отпор, ВИНЦ, Београд, 1989.
8. Перазиић Г. Меѓународно ратно право, ВИНЦ, Београд, 1986.

9. Јаворовић Б., Друштвене промене и одбрана и заштита, Свеучилиште у Загребу-Факултет политичких наука, Загреб, 1990
10. Јаворовић Б., Сувремени састави цивилне одбране, Отворено свеучилиште, Загреб, 1992.
11. Вејл Л., Цивилна одбрана, ВИНЦ, Београд, 1991.
12. Калковкорези П. и Винт Г., Тотални рат, ИРО Рад, Београд, 1987.
13. Међународне конвенције о ратном праву и сигурности, Завод за ОНО и ДСЗ СР Хрватске, Загреб, 1979.

Zoran NACEV

APPROACHES FOR DEFENS IN REPUBLIC OF MACEDONIA

(Summary)

In this study are analysed more approaches for creating satisfactional level af security and defensive situation in Republic of Macedonia. The analysus of our defensive reality dominates in this study (critical retrospect) with offered concept of possible doctrine destinations of our Republic in the sphere of defens. Also, more aspects for possibility of Republic of Macedonia to get the status of neutral state, demilitarized zone-state are presented, and entering in the initiative - Partnership of Peace.

These variants are illuminated from different sides with intention objectively to perceive the reality and acceptability of the modathes.